

Hoofdstuk I.

De klassieke rechtvaardigingstoets	9
1. Normatieve problemen: enkele schijnbare oplossingen	9
1.1. Geloof	10
1.2. Emoties	11
1.3. Feitelijke toestand	12
2. Normatieve problemen: de rationele benadering	13
2.1. Jeremy Bentham: de morele calculus	17
2.2. Immanuel Kant: de morele plicht	22
3. De klassieke rechtvaardigingstoets	26
3.1. De schendingfase	28
3.2. De overtreffase	30
3.3. De uitzonderingsfase	32
3.4. De interventiefase	35
3.5. Voordelen en beperkingen	36

Hoofdstuk 2.

Waardigheid	39
1. Inleiding	39
2. Het belang van menselijke waardigheid	39
3. Vier betekenisvelden	42
3.1. Het verbod op onmenselijke behandeling	42
3.2. Recht op een menswaardig bestaan	43
3.3. Het recht op zelfbeschikking	44
3.4. Het verbod op discriminatie	44
4. Dehumanisering	45
4.1. Animale en machinale dehumanisering	46
4.2. Is animale dehumanisering erger dan machinale?	48
4.3. Handhaving van de grens tussen mens en dier	51
4.4. Twee theorieën over de grens tussen mens en dier	53
4.4.1. Terror management theory (TMT)	54
4.4.2. Social exclusion theory (SET)	58
5. Ten slotte: over dierlijke waardigheid?	61

Hoofdstuk 3.

Het vrijheids- of autonomiebeginsel	65
1. De schaduwzijden van vrijheid	65
2. Drie soorten vrijheden	67
2.1. Zelfbepaling (negatieve vrijheid)	68
2.2. Zelfbeschikking (zelfdeterminatie, conditionele vrijheid)	69
2.3. Zelfrealisatie (zelfontplooiing, positieve vrijheid, normatieve vrijheid)	71
3. Vrijheid van privéleven (privacy)	73
3.1. Van vrijheid naar privacy: opkomst, crisis en heropleving van een fundamentele vrijheid	73
3.2. Schadebeginsel en paternalisme	77
3.2.1. Het schadebeginsel	77
3.2.2. Zacht, hard en moreel paternalisme	78
3.2.3. Overregulering en partijdige schade	82
3.3. Schadebeginsel en vrije meningsuiting	84
4. Vrijheid van opvoeden	87
4.1. Ter inleiding: het thuisonderwijs van Pauline de Broglie	87
4.2. Drie beginselen	88
4.2.1. Het beginsel van ouderlijke macht	90
4.2.2. Het recht op een open toekomst (open future)	92
4.2.3. Het beginsel van zelfbestuur	94
4.3. Toepassing: thuisonderwijs voor de Amish?	95
5. Vrijheid van cultuur en godsdienst (het multiculturalismedebat)	100
5.1. Multiculturele controverses	100
5.2. Drie beginselen	102

5.2.1.	Neutraliteitsbeginsel (exclusieve neutraliteit, laïcité)	102
5.2.2.	Multiculturalisme (inclusieve neutraliteit, actief pluralisme)	104
5.2.3.	Medeburgerschap (gedeeld burgerschap)	114
5.3.	Toepassingen: De Raad van State over inburgering in Vlaanderen	121

Hoofdstuk 4.

Het gelijkheidsbeginsel		125
1.	Gelijkheid: een allemansvriend	125
2.	De formele gelijkheid	126
2.1.	Aristoteles	126
2.2.	De aristocratie	128
3.	Rechtengelijkheid	130
3.1.	Thomas Hobbes (1588-1679)	131
3-2.	John Locke (1632-1704)	133
3.3.	Jean-Jacques Rousseau (1771-1778)	134
3.4.	De natuurlijke gelijkheid aller mensen	135
3.5.	Racisme en beschavingsleer: de dubbele moraal van de Verlichting en het 19de-eeuwse liberalisme	137
3.6.	Toepassing: klassiek liberalisme en de Europese Unie	138
4.	Kansengelijkheid na WOII	139
4.1.	Het beginsel van non-discriminatie	139
4.2.	Twee modellen	143
4.3.	Toepassing: politieke benoemingen	147
5.	Compenserende kansengelijkheid	148
5.1.	Het meritocratische ideaal	148
5.2.	Een substantiële vorm van gelijkheid	149
5.3.	Toepassing: de hervorming van de kinderbijslag	153
6.	Bronnengelijkheid	153
7.	Welvaartsgelijkheid	163
7.1.	Van utopische droom tot dictatuur van het proletariaat	165
7.2.	Vormen van welvaartsgelijkheid	168
8.	Tot slot: alle gelijkheden op een rijtje	173

Hoofdstuk 5.

De libertaristische kritiek op de egalitaire sociaaldemocratie		177
1.	Inleiding	177
2.	Friedrich Hayek (Friedrich August von Hayek, 1899-1992)	178
3.	Robert Nozick (1938-2002)	184
4.	Libertaristisch alternatief voor zelfgenoegzaam links?	188

Hoofdstuk 6.

Het legitimizeitsbeginsel		193
1.	Inleiding	193
2.	Het filosofisch anarchisme	195
3.	Legitimatietheorieën	198
3.1.	De goddelijke bevelstheorie	198
3.2.	De natuurrechttheorie	200
3.2.1.	Het doelloorzakelijk natuurrecht	200
3.2.2.	Het werkoorzakelijk natuurrecht	202
3.3.	De instemmingstheorieën	205
3.3.1.	Stilzwijgende instemming	206
3.3.2.	Democratische legitimiteit	206
3.3.3.	Redelijke consensus of veronderstelde instemming	210
3.3.4.	Kritieken op veronderstelde consensus: Amartya Senn en Carl Schmitt	211
3.4.	Voordeelttheorieën: de autoriteitstheorie van Joseph Raz	216

Hoofdstuk 7.	
Het recht om te straffen	219
1. Straffen als rechtsfilosofisch probleem	219
2. De utilitaristische rechtvaardiging (Bentham, Beccaria)	221
2.1. Het utilitarisme hangt af van empirische toetsing	222
2.2. Het utilitarisme botst met onze intuïtie	222
3. De retributivistische rechtvaardiging (Kant)	224
3.1. Het dwangprobleem	225
3.2. Het vrije wilprobleem	226
4. De moreel-educatieve rechtvaardiging (B.F. Skinner)	230
5. Conclusie	231
Verwijzingen en literatuur	233
Index	239